

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
رشته مطالعات منطقه ای

موضوع :

نقش رسانه های دیداری در بحران های سیاسی با مطالعه عملکرد شبکه های خبری بی بی سی
الجزیره و العربیه در خیزش های مردمی خاورمیانه در سال ۲۰۱۱

استاد راهنما:

دکتر کابک خبیری

استاد مشاور:

دکتر فاطمه شکوهی آذر

پژوهشگر:

مجتبی بابایی

تابستان ۱۳۹۱

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
رشته مطالعات منطقه ای

موضوع :

نقش رسانه های دیداری در بحران های سیاسی با مطالعه عملکرد شبکه های خبری
بی بی سی، الجزیره و العربیه در خیزش های مردمی خاورمیانه در سال ۲۰۱۱

استاد راهنما:

دکتر کابک خبیری

استاد مشاور:

دکتر فاطمه شکوهی آذر

پژوهشگر:

مجتبی بابایی

تابستان ۱۳۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته مطالعات منطقه ای

موضوع :

نقش رسانه های دیداری در بحران های سیاسی با مطالعه عملکرد شبکه های خبری

بی بی سی، الجزیره و العربیه در خیزش های مردمی خاورمیانه در سال ۲۰۱۱

استاد راهنما:

دکتر کابک خبیری

استاد مشاور:

دکتر فاطمه شکوهی آذر

پژوهشگر:

مجتبی بابایی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به

پدر عزیز و مادر مهربانم

که با تشویق و بردباری مرا یاری دادند

تقدیر و شکر

از جناب آقای دکتر کابک خبیری استاد راهنما جهت راهنمایی های ارزنده و موثر و
همچنین از استاد مشاور سرکار خانم دکتر فاطمه شکوهی آذجهت مشاوره شایسته کمال شکر

و سپاس را دارم.

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **مجتبی بابایی** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۹۰۰۷۳۰۸۲۲ در رشته مطالعات منطقه ای که در تاریخ ۹۱/۵/۱۴ از پایان نامه خود تحت عنوان **نقش رسانه های دیداری در بحران های سیاسی با مطالعه عملکرد شبکه های خبری بی بی سی، الجزیره و العربیه در خیزش های مردمی خاورمیانه در سال ۲۰۱۱** با کسب نمره ۲۰ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق رو پژوهش انجام شده توسط اینجانب نبوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۱/۵/۱۴

دانشجوی کارشناسی ارشد **مجتبی بابایی** از پایان نامه خود دفاع نموده و
با نمره به حروف بیست و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشکده علوم سیاسی

این چکیده به منظور چاپ در پژوهش‌نامه دانشگاه تهیه شده است

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی کد واحد: ۱۰۱

کد شناسایی پایان‌نامه: ۱۰۱۲۰۸۱۲۹۰۲۰۲۷

عنوان پایان‌نامه: نقش رسانه‌های دیداری در بحران‌های سیاسی با مطالعه عملکرد شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی، الجزیره و العربیه در خیزش‌های مردمی خاورمیانه در سال ۲۰۱۱

نام و نام خانوادگی دانشجو: مجتبی بابایی

شماره دانشجویی: ۹۰۰۷۳۰۸۲۲

رشته تحصیلی: مطالعات منطقه‌ای

تاریخ شروع پایان‌نامه: ۹۰/۱۱/۳

تاریخ اتمام پایان‌نامه: ۹۱/۵/۱۴

استاد راهنما: جناب آقای دکتر کابک خبیری

استاد مشاور: سرکار خانم دکتر فاطمه شکوهی آذر

آدرس و تلفن: ابتدای جلال آل احمد - خیابان امیرکبیر جنوبی - کوچه لاله - پلاک ۲۲ - واحد ۷ - ۰۹۱۲۴۳۹۷۴۶۱

چکیده:

ه‌مانگونه که از اهداف هر شبکه مشخص است، شبکه‌های بی‌بی‌سی، الجزیره و العربیه در راستای برآورده شدن اهداف آمریکا و غرب تلاش می‌کنند، نوع پوشش دهی خبری آنها به این گونه است که تنها اخبار ذی نفع را برجسته می‌کنند و هر رفتار و حرکتی از طرف سران دولت‌ها را به انتقاد کشیده و با برجسته‌نمایی و بزرگ‌نمایی اخبار را دامنه بسط می‌بخشند. تردید افکری و سرک‌نمایی در باره وقایع اتفاق افتاده آنقدر شدید است تا اذهان مردم جهان را به سمتی که خود در راستای آن می‌کوشند، سوق دهند. ایران به عنوان یکی از کشورهای مطرح در خاورمیانه و به دلیل صدور انقلاب اسلامی به کشورهای مسلمان منطقه، همواره آماج حملات دشمنان غربی قرار دارد، از این رو مهمترین اخبار خارجی شبکه‌های الجزیره، العربیه و بی‌بی‌سی حول ایران می‌چرخد و هر خبری را چه به طور مستقیم و بی‌غی مستقیم به ایران ربط می‌دهند و سعی در این موضوع دارند تا نشان دهند که ایران در اوضاع کشورهای مسلمان دخالت مستقیم و فراوان دارد و آنها تنها دلیل ترس غرب از ایران می‌باشد. عملکرد این سه شبکه خبری می‌خواهد بر استثمار غرب سرپوش گذارده و بچاری مسلمانان را نه تنها از بخش خود آنان ندانسته، بلکه مرتبط با منافع ایران قلمداد می‌کنند.

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش‌نامه دانشگاه مناسب است _ مناسب نیست تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

اطلاعات مربوط به پایان نامه های کارشناسی ارشد

دانشکده علوم سیاسی

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۸۱۲۹۰۲۰۲۷
نام و نام خانوادگی دانشجو: مجتبی بابایی شماره دانشجویی: 900730822	سال و نیمسال اخذ پایان نامه: نیم سال اول ۹۱-۹۰ رشته تحصیلی: مطالعات منطقه ای
عنوان پایان نامه: نقش رسانه های دیداری در بحران های سیاسی با مطالعه عملکرد شبکه های خبری بی بی سی، الجزیره و العربیه در خیزش های مردمی خاورمیانه در سال ۲۰۱۱	
نام و نام خانوادگی استاد راهنما: کابک خبیری	نام و نام خانوادگی استاد مشاور: فاطمه شکوهی آذر
تعداد واحد پایان نامه: 6 تاریخ تصویب پروپوزال: ۹۰/۱۱/۳ تاریخ صدور کد شناسایی: ۹۱/۴/۶ تاریخ دفاع از پایان نامه: ۹۱/۵/۱۴	نمره پایان نامه دانشجو: به عدد: 20 به حروف: بیست تمام
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>همانگونه که از اهداف هر شبکه مشخص است، شبکه های بی بی سی، الجزیره و العربیه در راستای برآورده شدن اهداف آمریکا و غرب تلاش می کنند، نوع پوشش دهی خبری آنها به این گونه است که تنها اخبار ذی نفع را برجسته می کنند و هر رفتار و حرکتی از طرف سران دولت ها را به انتقاد کشیده و با برجسته نمایی و بزرگنمایی اخبار را دامنه بسیار می بخشند. تردید افکنی و سیاه نمایی در باره وقایع اتفاق افتاده آنقدر شدید است تا اذهان مردم جهان را به سمتی که خود در راستای آن می کوشند، سوق دهند. ایران به عنوان یکی از کشورهای مطرح در خاورمیانه و به دلیل صدور انقلاب اسلامی به کشورهای مسلمان منطقه، همواره آماج حملات دشمنان غربی قرار دارد، از این رو مهمترین اخبار خارجی شبکه های الجزیره، العربیه و بی بی سی حول ایران می چرخد و هر خبری را چه به طور مستقیم و یا غیر مستقیم به ایران ربط می دهند و سعی در این موضوع دارند تا نشان دهند که ایران در اوضاع کشورهای مسلمان دخالت مستقیم و فراوان دارد و اینها تنها دلیل ترس غرب از ایران می باشد. عملکرد این سه شبکه خبری می خواهد بر استثمار غرب سرپوش گذارده و بیداری مسلمانان را نه تنها از بین خود آنان ندانسته، بلکه مرتبط با منافع ایران قلمداد می کنند.</p>	

امضاء ریاست دانشکده

امضاء مدیر گروه

امضاء استاد راهنما

تاریخ:

تاریخ:

تاریخ:

۱۳-۱- روش گردآوری اطلاعات

..... ۱.۱

۱۴-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

..... ۱.۲

۱۵-۱- ساختار تحقیق

..... ۱.۲

فصل دوم : رسانه ها و مخاطبان..... ۱۳

مقدمه

..... ۱.۴

۱-۲- وسایل ارتباط جمعی

..... ۱.۴

۲-۲- مخاطبان

..... ۱.۵

۱-۲-۲- ماهیت مخاطب

..... ۱.۷

۲-۳- طبقه بندی مخاطبان

..... ۱.۸

۱-۳-۲- نخستی پذیندگان معتبر

..... ۱.۸

۲-۳-۲- اکثریت زود پذی- دوراندیش

..... ۱.۸

۲-۳-۳- اکثریت کندپذی-شکاک

..... ۱.۸

۲-۳-۴- دی‌پذیان سنتی

..... ۱.۸

۲-۴- الگوی تأثیرات مستقیم و مخاطب منفعل

..... ۱.۹

۲-۵- الگوی تأثیرات محدود و مخاطب فعال

..... ۲.۱

۲-۶- الگوی انتشار از طریق وسایل ارتباط جمعی

..... ۲.۸

۲-۶-۱- الگوی تزریقی

..... ۲.۸

۲-۶-۲- الگوی یک مرحله ای انتشار

..... ۲.۸

..... ۲۸	۲-۶-۳-الگوی دو مرحله ای انتشار
..... ۲۹	۲-۷-۷-چهارچوب نظری
..... ۲۹	۲-۷-۱-نظری شناخت اجتماعی
..... ۲۹	۲-۷-۲-نظری تأیید
..... ۳۰	۲-۷-۳-نظری پرورش
..... ۳۰	۲-۷-۴-نظری پذیرش
..... ۳۰	۲-۸-رفتار
..... ۳۱	۲-۹-تأیید برنامه های تلویزیونی بر اذهان
..... ۳۲	جمع بندی
..... ۳۴	فصل سوم : خاورمکنه و بحران های سرطری
..... ۳۵	مقدمه
..... ۳۵	۳-۱-بخش اول: خاورمکنه
..... ۳۸	۳-۱-۱-جغرافیای سرطری خاورمکنه و ویژگی های آن در نظام هژمونی
..... ۴۳	۳-۱-۲-جغرافیای انسانی
..... ۴۵	۳-۱-۳-جغرافیای اقتصادی
..... ۴۷	۳-۱-۴-جغرافیای استراتژیک
..... ۵۰	۳-۲-ماهیت بحران در کشورهای خاورمکنه
..... ۵۱	۳-۲-۱-عوامل درون ساختی منازعه در کشورهای خاورمکنه

- .....۵۱..... ۳-۲-۲-عدم توسعه مفهوم دولت- ملت در کشورهای در منطقه خاورمیانه
- .....۵۲..... ۳-۲-۳-تقدم منافع فردی بر منافع ملی کارگزاران کشورهای خاورمیانه
- .....۵۲..... ۳-۲-۴-عقب ماندگی و ناهماهنگی ها در ساختار سرمایه و اقتصادی کشورهای منطقه
- .....۵۷..... ۳-۳-بحران های سیاسی در خاورمیانه و شمال آفریقا
- .....۵۷..... ۳-۳-۱-تونس
- .....۵۸..... ۳-۳-۲-مصر
- .....۵۹..... ۳-۳-۳-لیبی
- .....۵۹..... ۳-۳-۴-اردن
- .....۶۰..... ۳-۳-۵-یمن
- .....۶۰..... ۳-۳-۶-مراکش (مغرب)
- .....۶۱..... ۳-۳-۷-بحرین
- .....۶۲..... فصل چهارم : عملکرد شبکه های خبری بی بی سی، الجزیره و العربی
- .....۶۳..... ۴-۱-بخش اول-نقش رسانه ها در مدیته بحران
- .....۶۳..... ۴-۱-۱-انواع رویکردهای رسانه ای به بحران
- .....۶۳..... ۴-۱-۱-۱-رویکرد سنتی
- .....۶۴..... ۴-۱-۱-۲-دعگاه قانون طبیعی
- .....۶۴..... ۴-۱-۱-۳-دعگاه تعاملی
- .....۶۷..... ۴-۲-راهبردهای رسانه ای مدیته در بحران

.....۶۷.....	۱-۲-۴-راهبردهای دوگانه (مخالف طی موافق با بحران)
.....۶۷.....	۱-۲-۲-۴-مخالفت با بحران
.....۶۸.....	۲-۳-۲-۴-موافقت و همراهی با بحران (بحران سازی)
.....۶۹.....	۲-۲-۴-راهبردهای چهارگانه
.....۶۹.....	۱-۲-۲-۴-راهبرد انفعالی
.....۷۰.....	۲-۲-۲-۴-راهبرد واکنشی
.....۷۰.....	۳-۲-۲-۴-راهبرد فعال
.....۷۰.....	۴-۲-۲-۴-راهبرد فوق فعال
.....۷۱.....	۳-۴-عوامل مؤثر بر کارکرد رسانه در بحران
.....۷۲.....	۱-۳-۴-اینژولوزی و خط مشی سرگیری
.....۷۲.....	۲-۳-۴-پیش زمینه های بحران و رسالت رسانه
.....۷۲.....	۳-۳-۴-مالکیت رسانه
.....۷۳.....	۴-۳-۴-میزان اعتقاد به حرفه ای گرایی
.....۷۳.....	۵-۳-۴-نوع بحران
.....۷۳.....	۶-۳-۴-عملکرد رقبا
.....۷۳.....	۷-۳-۴-نوع رسانه
.....۷۶.....	۴-۴-بخش دوم-شبکه های خبری و نقش آنها در مدیته بحران
.....۷۶.....	۱-۴-۴-شبکه خبری العربی

.....۷.۷	۲-۴-۴- شبکه خبری الجزیره
.....۸.۰	۳-۴-۴- شبکه خبری بی بی سی
.....۸.۱	۵-۴- تحولات کشورهای عربی
.....۸.۲	۶-۴- عملکرد پوشش دهی خبری بی بی سی
.....۸.۲	۱-۶-۴- تحولات تونس
.....۸.۴	۲-۶-۴- انقلاب مصر
.....۹.۰	۳-۶-۴- پارادوکس بحرین - سوریه
.....۱۰.۱	۴-۶-۴- تحولات لیبی
.....۱۰.۳	۵-۶-۴- ارزیابی بی بی سی تراست از عملکرد این شبکه در خنثی‌ش‌های مردمی خاورمیانه
.....۱۰.۴	۷-۴- عملکرد الجزیره
.....۱۰.۴	۱-۷-۴- انقلاب‌های تونس و مصر
.....۱۰.۶	۲-۷-۴- رویکرد الجزیره در پوشش خنثی‌ش مردمی بحرین
.....۱۰.۷	۳-۷-۴- الجزیره " و خبر سازی درباره سوریه
.....۱۰.۹	۴-۷-۴- پارادوکس بحرین، سوریه
.....۱۰.۵	۵-۷-۴- تحولات لیبی
.....۱۰.۲	۸-۴- عملکرد العربی در حوادث منطقه
.....۱۰.۱	۱-۸-۴- انقلاب مصر
.....۱۰.۲	۲-۸-۴- تناقض‌های العربی در حوادث سوریه و بحرین

.....۱۲۹	۹-۴- تطبیق خبری سه شبکه
.....۱۳۳	۴-۱۰- پوشش دهی شبکه های خبری در موضوعات خارجی
.....۱۳۳	۴-۱۰-۱- روابط ایران با کشورهای حاشیه خلیج فارس
.....۱۳۶	۴-۱۱- ایران هراسی
.....۱۳۸	۴-۱۱-۱- تحریم ها علیه ایران
.....۱۴۱	فصل پنجم : نتیجه گیری.....
.....۱۴۲	۵-۱- نتیجه گیری
.....۱۴۳	۵-۲- یافته ها
.....۱۴۵	۵-۳- راهکارهای رسانه ای
.....۱۴۷	فهرست منابع و ماخذ.....
.....۱۵۷	چکیده انگلیسی

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
..... ۱۳۲	۴-۱ نمودار
..... ۱۳۲	۴-۲ نمودار
..... ۱۳۳	۴-۳ نمودار

فهرست شکلها

صفحه	عنوان
..... ۶۵	۴-۱ شکل
..... ۶۹	۴-۲ شکل

مقدمه

در آغاز هزاره سوم، خاورمیانه یکی از مناطق مهم استراتژیک و در عین حال بحران ساز در جهان است که در مقایسه با سایر مناطق دیگر این کره خاکی از اهمیت فراوانی برخوردار است. جنگ های طولانی در چندین دهه قبل و درگیری های قومیتی و رقابت های واحدهای سیاسی منطقه برای کنترل منطقه ناشی از این اهمیت است. مسائل این منطقه، محل تداخل منافع بازیگران خارجی بوده و این تداخل با ساخت قدرت در درون کشورهای منطقه ارتباط زیادی دارد. امروزه عواملی مانند منطق و شیوه قدرت در منظومه بین المللی، مشروعیت رژیم های حاکم و چالش سن ت- مدرنیته، دوام یا زوال حکومت های منطقه را تعیین می کند. در چنین شرایط پیچیده ای است که تهدیدات خارجی با آسیب پذیری داخلی هماهنگ شده و بحران و منازعه منطقه ای شکل می گیرد. از سوی دیگر منطقه خاورمیانه پس از لشکرکشی آمریکا و متحدانش به بهانه مبارزه با تروریسم دور جدیدی از بحران ها را تجربه می کند که صلح و امنیت در منطقه را به چالش کشیده است. اهمیت ژئوپلیتیکی و استراتژیکی خاورمیانه برای کشورهای غرب و اشغالگر آن چنان زیاد است که جهت بخشیده به بحران های موجود در آن نیز همگام با اهداف آنان می باشد و در این بین رسانه ها نقش فزاینده ای ایفا می نمایند. یکی از این بحران های خاورمیانه شکل گیری بهار عربی است. بهار عربی به انقلاب ها، خیزش ها و اعتراضات در جنوب غربی آسیا و شمال آفریقا در سال های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ گفته می شود. این اعتراضات بدان سبب که در کشورهای عرب در حال پیگیری است با عنوان **بهار عربی** یاد می شود. از این جریان در ایران با عنوان **بیداری اسلامی** یاد می شود.

انقلاب های مردمی در خاورمیانه و به ویژه در جهان اسلام یک سونامی عظیم در سراسر جهان به وجود آورد که باعث غافلگیری رژیم های دیکتاتور و حامیان غربی شان شد. از نگاه سیاستمداران غربی،